

GRANASZTÓI GYÖRGY BÚCSÚZTATÁSA

2016. augusztus 25., Budapest

Kodolányi Gyula

Amikor hirtelen távozik el valaki, aki nagyon közel áll hozzánk, különösen megüti szívünket a halál. Aztán lassan magunkhoz térve a bénultságból, a gyász első napjaiban arra döbbenünk rá, hogy az eltávozottnak hány olyan vonása van, amelyet sosem próbáltuk megfogalmazni magunknak. Amíg itt volt velünk, mindennapjaink színes folyamának részeként folyton mozdult-alakult az ő képe is, ahogy a pillanat magával hozta. Ahogy annyi arca van mindnyájunknak, ahány barátunk, ahány fontos ügyünk. Most viszont szeretnénk megkísérelni a lehetetlent, végleges képet foglalni keretbe róla.

Mégis, a személyiségben ott működnek a változatlan vezérlő mélyáramok, s ezeket eredetüknél meg lehet látni, a forrásoktól lehet követni a kiteljesedés felé. Granasztói Györggyel, Gyurkával, fél évszázados barátság köt össze, az egyik legerősebb az életemben. Családjainkat is összefűzte, összefűzi ez a kötelék. Az évek során tehát lassan rábukkanhattam szemérmes személyisége forrásaira.

Hogy mivé válunk, függ genetikai örökségünktől, génjeink egyszери, egyetlen s olykor meglepő kombinációjától. De függ a kortól is, amelybe születünk, s az öröklött és választott tradícióktól. Ezek segítenek bennünket abban, hogy sorshelyzetünk kihívásaira olyan választ adjunk, amelyik testünk-lelkünk méltó kibontakozását teszi lehetővé.

Granasztói Györggyel mi olyan korban nőttünk fel, amikor maguk a tradíciók váltak üldözötté az ádáz romboló hatalom szemében. 1947-től kezdve a Rákosi-klikk gépezete kérlelhetetlen gyűlölettel dolgozott azon, hogy a magyar társadalom természetes szövete minden részében szakadjon szét. Nemcsak az úgynevezett úri osztályokat akarták eltüntetni, de a középosztályt, a parasztságot és a hagyományos munkásosztályt is, és minden társadalmi és szakmai közösséget, minden hagyományos intézményt az egyházaktól a dalárdáig. Egy szerkezetétől és vagyonától, szokásaitól és emlékezetétől megfosztott masszává akartak gyúrnı bennünket, amelyet tetszés szerint terrorizálhatnak, gyalázzhatnak s nevezhetnek bűnös nemzetnek.

Ebben a helyzetben ellenálló lett mindenkiből, aki a maga környezetében csendben és hűségesen fenntartotta a hagyomány gondolatait, az értékeket és a szokásokat. Minden magyarból, aki 1956 emlékét és szellemét úgy őrizte magában, mint legnagyobb kincsét, mint titkos reményt. Őrzőnek lenni feladat és hivatás lett, és sok-sok család és kis közösség választotta, vállalta ezt a dacos küldetést a maga helyén. Így történhetett, hogy Magyarország a kommunizmus négy évtizedét a várhatóán jobb erkölcsi és szellemi állapotban élte túl.

Ilyen megőrző és fenntartó környezetből származott Granasztói György is. Abból a nagyszerű magyar középből, amelynek tagjai az igaz oldalon álltak 1944-1945-ben, 1948-ban, 1956-ban és 1990-ben is. A jó oldalon – vagyis a Jó oldalán. Az is kiment a divatból fél évszázad alatt, hogy emlegessük felmenőinket, Granasztói Györgyöt pedig jó ízlése tartotta vissza mindig bármiféle hivalkodástól. Mi azonban most megemlíthetjük, hogy a szepességi származású, pécsi Granasztói-Riemerek közeli rokonságban álltak a Fischerekkel – köztük volt az elszántan náciellenes belügyminiszter, Keresztes-Fischer Ferenc is, akit 1944. március 19-én a megszálló németek a mauthauseni koncentrációs táborba hurcoltak. Sok nevezetes cselekedete közt ő nevezte ki id. Antall Józsefet menekültügyi kormánybiztosnak, és az ő maradék jó emberei látták el titokban, ezerszámra tökéletes, kitöltetlen személyi okmányokkal Raoul Wallenberget és csapatát.

Granasztói György hűséges maradt ehhez a nemes családi hagyományhoz, amelyet az ő számára író és urbanista édesapja, Granasztói Pál személyesített meg. Fontos volt számára az is, hogy édesapja baráti köréhez tartozott Ottlik Géza, akit Gyurka mindvégig a legnagyobb-nak tartott a modern magyar regényírók között. Fontos tudatformáló szerepe volt életében édesanyja párizsi orosz-francia rokonságának, akiknek tehetségét nagyapja, Rózsaffy Dezső festőművész fémjelezte. De sorsformáló lett az ő életében felesége, Györffy Katalin művészettörténész és családja is, melynek tagjai közt a magyar szellemi életnek olyan nagy alakjai találhatók, mint Györffy István néprajztudós, és Györffy György, az Árpád-kor történésze. Vagy Katalin édesapja, ifj. Györffy István, az európai hírű szemészprofesszor, a műanyag kontaktlencse megalkotója. Vagy olyan politikus, mint Bisztrai Farkas Ferenc közgazdász, aki 1945-ben a Nemzeti Parasztpárt, 1956-ban a Petőfi Párt egyik vezetője volt, Illyés Gyula benső barátja.

Bámulatos ez a lista, de nem azért említem meg, hogy fényesítsem vele barátom nevét, hanem mert oly sokan örököltünk hozzá hasonló személyes hagyományt, ha kevésbé nevezetese is vagy éppen névtelenek a tagjai. Nem a nevek ismertsége a fontos, hanem a személyes múlt eleven hálózata, az elfogadott, választott múlt ajándéka és súlya. Ilyen

volt Gyurka ritkán emlegetett öröksége, amelynek ajándékával az életút-
nak vágott – s ilyen volt rajta a láthatatlan teher, mert ilyen őrszemle-
mek és mestereknek tartozott elszámolással az életéért a Mindenhatón túl.

Valóban, most mondaná nekem azt Gyurka, akit arányérzéke és iróniája
ritkán hagyott cserben, és a méltatás mindig zavart: „*Jól van, Gyuszikám,
hagyjuk ezt*”. De ez a névsor mást is jelent: egy sokarcú, organikus magyar-
ságkép bontakozik ki belőle – olyan kép, amelyben orosz, francia, német
s ki tudja milyen származású kiváló embereket fog össze az a közös törek-
vés, hogy jó magyarok akarnak lenni, és jó európaiak is. S e névsor olvas-
tán még természetesebb lesz számunkra, hogy Granasztói György döntő
szerepet vállalt magára a miniszterelnök mellett abban, hogy 2015-re el-
készüljön Esztergomban az Árpád-kori királyi kápolna csodálatos falfes-
tésének rekonstrukciója. S az is, hogy történészként a középkori európai
és magyar városok életével foglalkozott, de érdekelt az is, hogy az alföldi
mezővárosok paraszt-polgársága hogyan alakította ki a maga gazdagon
differenciált életrendjét.

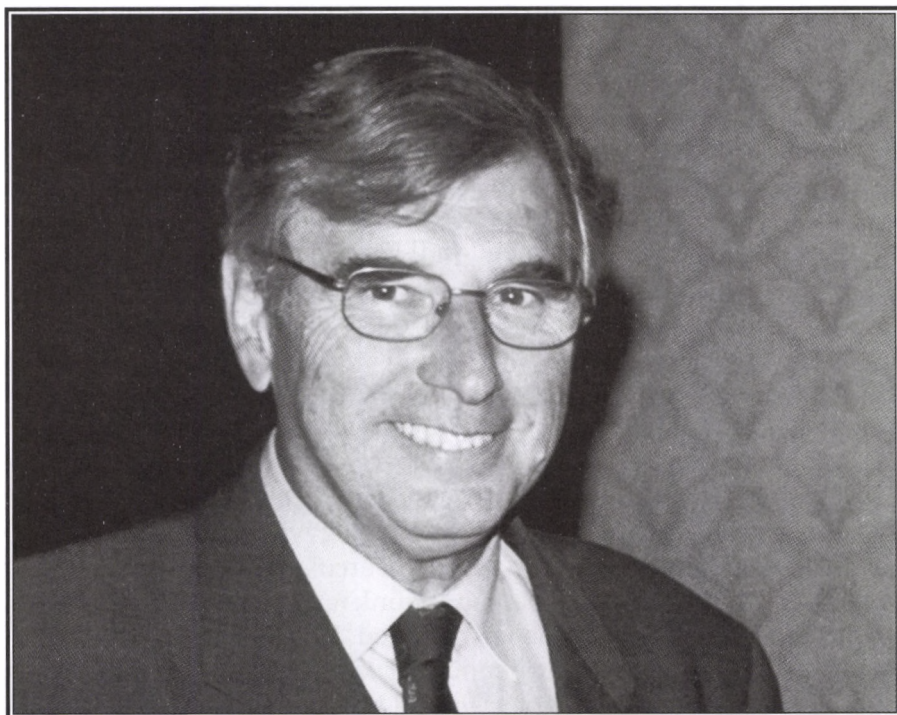
Sok ezren voltunk az értelmiségben, s még többen azon kívül, akik
nemzedékünk felnőtte válásának idején, a puhuló, de nyomasztó
középső Kádár-korszakban a szellemi ellenállás útját választottuk
a rendszerrel szemben, amelynek uniformizáló ereje egyre inkább
az igénytelenségben, a restségben és a cinizmusban nyilvánult meg.
Megtaláltuk azokat a szakmai zugokat, ahol megbízhatatlanként is
dolgozni hagytak bennünket. A margót választva elkerültük a karrier
csapdáit, és sosem ejtettük ki szánkron azt a szót 1956-ról szólva, hogy
ellenforradalom. Messze nyújtottuk ki szellemi antennáinkat a múltba
és a jelen szabadabb külvilágába. Lépést akartunk tartani a világgal,
képtelenül biztos ösztönnel bízva abban, hogy értelme van az önépí-
tésnek, a szellemi gyarapodásnak, mert egy ismeretlen, de biztos jövő-
ben szüksége lesz az országnak mindarra, amit tudunk, mert egyszer
majd helyreáll az értékek rendje.

Idővel, amikor a rendszer nyitással próbálta magát megújítani egy-
re mélyülő válságában, kutatóként külföldre mehettünk, s ezeken az
utakon „magántanulmányokat” folytattunk az egészséges, teljes éle-
tet élő nemzetek politikai életéről és intézményeiről. Gyurka a francia
nyelvterületen, én az angolon. Gyurkát a társadalomtörténet érdekelt,
s ennek lett itthon új iskolát teremtő mestere. Kutatta a történelmi
közösségek rendjét, és a valóság rendtelenségét és anomáliáit. A szel-
lemi és anyagi kultúrát. A törvényeket és a mélyen természetünkbe
ágyazott eredetüket. Napunk emberi káoszát is, mert egyik lábával
a jelenben állt biztosan. Hús-vér ember volt, szerette az életet, és ki-
vette a részét sok apró örömeiből. Nem titkolta, hogy a kultúra ün-

nepeiként becsüli és élvezi mindazt a jót is, amit a konyhaművészet, a borászat és a serfőzés létrehozott, amerre csak járt a világban.

Ez az életöröm egy töről fakadt egész egyéniségével. Gyurkát az emberi közeg érdekelte szenvedélyesen, létünknek ez a sűrű szövevényekből álló közepső régiója, amely a csillagos ég és a föld között terül el.

Félelmetes megfigyelője, elemzője volt az emberi természetnek, akár egy regényíró – szerette szépségét és elszenvedte hitványságait. Ez utóbbiban, mint posztmodern korunk elviselésében is, segítette két legendás képessége: mesélő tehetsége és humorérzéke, amelynek áldásaival bőven ajándékozta meg barátait és tanítványait. A társalgás ősi s oly emberi műfajának páratlan művésze volt. A groteszkségek és ocsmányságok olykor felbőszítették, s ő jól kiengedte haragjának gőzét – többnyire azonban történeté formálta, és humorával fonákjukra fordította őket. Hányszor fordult elő velünk, hogy a lelki gödörből Gyurka humora emelt bennünket fel, bajunkat az ő oldó és eltávolító derűje tette a helyére. Öníroniája pedig olyankor ért a csúcra, amikor saját balfogásait, fenékre huppanásait mesélte el harsány nevetéssel – hogy hogyan járta meg néhányszor a digitális technológia iránti rajongása miatt, vagy hogyan ürítették ki egyszer ismeretlenek az autója teli csomagtartóját, amelyet ő órákon át feledett tárva-nyitva

Granasztói György (2000 körül). (Fotó: családi felvétel)

a leányfalusi nyaraló mellett az utcán. Az ilyen humor mögött alázat áll, a lélek igazi hitele és ereje.

Természetes, hogy az ilyen ember közösségszervező lesz – Gyurka könnyedén teremtett kapcsolatokat, s átjárást a társadalom különböző körei és szférái között. Ez a tehetsége 1988 táján szökött igazán virágba, végre a nyilvánosság fényében is – mintha egész addigi élete csak felkészülés lett volna a nagy változásra. Egy szabad, szabadságra törekvő társadalomban szellemi embernek kötelessége részt venni

a közéletben – ahogy eleink is tették, ha tehették. Ez volt a magyar közép hagyománya. Nem csoda hát, hogy 1990 őszétől Gyurka Antall József harmas nagyköveti megbízatásával dolgozott Brüsszelben, s ott hamarosan a nagyköveti kar egyik legnépszerűbb tagja lett, olyan személyes barátokat szerezve magának s nekünk mindnyájunknak, mint Manfred Wörner NATO-főttitkár.

Ebben a konstellációban telt munkás életének utolsó negyed százada, elképesztő tevékenységi lázban. Miközben a magyar-francia Atelier doktoriskolában új szemléletű történészek nemzedékeit nevelte ki, a Batthyány Lajos Alapítvány elnökeként a magyar jobbközép önszerveződésének és eszmélésének kulcsszereplője lett, és nagy szerepe volt abban, hogy létrejött az a széles híd az 1990 utáni magyar jobbközép első és második nemzedéke közt, amely ma politikai életünk gerincét képezi. Felsorolni is nehéz volna e közéleti szereplés fórumait – de elengedhetetlen, hogy megemlítsük a Magyar Polgári Együttműködés Egyesületet, amelynek elnöke is volt 2000 és 2002 között, és a Friends of Hungaryt, Magyarország külföldi barátainak egyesületét, amelynek alapítói közt volt 2012-ben.

Mindezek után talán természetesnek tekinthetjük, hogy barátunkat belső munkatársának hívta meg Mádl Ferenc és Orbán Viktor is.

Nekem az utolsó negyed században barátságunk a közös munkát jelentette a diplomáciában és a közéletben, különösen pedig két folyóiratunk, a *Magyar Szemle* és a *Hungarian Review* szerkesztésében és kiadásában. Sok évtizedes szellemi hálózatunkra építve, akartunk egy magyar folyóiratot, amelyben közérthető esszéekben folyik a gondolkodás múlt-ról, jelenről és jövőről. És akartunk egy angol nyelvű folyóiratot, amely a legmagasabb színvonalon képviseli a nagyvilágban az újjászülető Magyarország és Közép-Európa szellemi arculatát. Gondjainkat együtt beszéltek meg kedves Mádl Ferenc Körünk rendszeres diskurzusaiban.

Drága Gyurka, nagyon nehéz nélküled. Köszönjük a Mindenható-nak, hogy megajándékozott bennünket kivételes lényeddel. De nem búcsúzom, mert tudom, hogy itt vagy a közelben, itt maradsz továbbra is, és segítesz nekünk derűdel és szellemeddel.